ГЭРЛЭЛТ ШҮҮХИЙН ЖУРМААР ЦУЦЛАХ АЖИЛЛАГАА
JUDICIAL DISSOLUTION OF MARRIAGE

С.Дулам

Дотоод хэргийн их сургуулийн сургалт,судалгааны 403-р анги шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн албаны сургуулийн 521-р дамжааны сонсогч

Ц.Шинэжаргал

Дотоод хэргийн их сургуулийн сургалт,судалгааны 403-р анги шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн албаны сургуулийн 521-р дамжааны сонсогч

Хураангуй: Шүүхийн журмаар гэрлэлт цуцлах ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт, түүний зарим зохицуулалтыг боловсронгуй болгох байдлыг судлан ийнхүү цуцалснаас гэр бүлийн гишүүдийн өмнө бий болох хүүхдээ асран хүмүүжүүлэх болон гэр бүлийн гишүүдийн хамтран өмчлөх дундын эд хөрөнгийг хуваах асуудлыг оновчтой зохицуулах хууль зүйн зохих арга замыг тодорхойлох явдал юм.

Энэхүү зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд дараах зорилтуудыг дэвшүүлсэн: Үүнд:

1. Шүүхийн журмаар гэрлэлт цуцлах ажиллагаа түүний эрх зүйн зохицуулалт

2. Шүүхийн журмаар гэрлэлт цуцлах ажиллагааны эрх зүйн зарим зохицуулалтыг боловсронгуй болгох нь зэрэг эдгээр болно

Summary: To study the legal regulation of divorce proceedings by court procedure and to improve some of its regulations, to determine the proper legal way to optimally regulate the issue of child custody and the division of common property jointly owned by family members. In order to realize this goal, the following objectives have been set:

1. Divorce by court procedure and its legal regulation

2. These include the improvement of some legal arrangements for judicial divorce proceedings

Түлхүүр үг : Гэрлэлт, эвлэрүүлэн жуучлах, цуцлалт

Key words: Marriage, reconciliation, cancellation

УДИРТГАЛ ХЭСЭГ

Гэр бүл бол нийгмийн анхдагч үүр бөгөөд хувь хүний хөгжилд суурь үндэс нь гэр бүлийн хүрээнд эхлэн тавигдаж төлөвшдөг. Иймд гэр бүлийн нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг ролийг өндөржүүлэх, хувь хүний төлөвшилд эерэг нөлөөлөх нөлөөллийг дээшлүүлэхэд гэр бүлийн тогтвортой байдал нэн чухал ажээ. Гэхдээ гэрлэлтэд суурилсан гэр бүлийн тогтвортой байдал алдагдан шүүхээр гэрлэлт цуцлуулах явдал сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж байна. гэрлэлт цуцлах нь дан ганц эхнэр, нөхөрт хамааралтай асуудал биш цаана нь хүүхэд байнга сэтгэл зүйн дарамтад орж, чимээгүй хохирогч болон үлдэж багаасаа сэтгэл зүйн дарамтад өртөж ирээдүйд эцэг эх нийгэмд гомдсон, сэтгэл зүйн хувьд доголдолтой нэгэн болохгүй гэсэн баталгаагүй юм. Мөн хүүхдийн эрхийн тухай хуульд заасан Хүүхэд эцэг эхтэйгээ амьдрах, тэдний анхаарал халамжид байх, эцэг эхээсээ буюу хэн нэгнээс нь тусдаа амьдрах үед тэдэнтэй байнгын харилцаатай байх, эцэг, эх нь гэрлэлтээ цуцлуулсан, тусдаа амьдрах үед хэнтэй нь амьдрах тухай үзэл бодол, саналаа илэрхийлэх эрхтэй.[1] Заасан эрх нь зөрчигдөж байна. Энэ нь гэр бүл хүний хөгжилд нөлөөлөх нөлөөлөлд таагүй байдлыг үүсгэх нь олонтоо тохиолддог. Гэрлэлтийг Монгол Улсын Иргэний хууль болон Гэр бүлийн тухай хууль хуульд заасан үндэслэлээр захиргааны буюу шүүхийн журмаар цуцалдаг. Гэрлэлтийг шүүхийн журмаар цуцлах ажиллагааны хүрээнд шүүхийн шийдвэрлэдэг асуудал бол гэрлэгчдийн дундын

[1] Хүүхдийн эрхийн тухай хууль, УБ, 2021

өмчлөлийн эд хөрөнгийг хуваах болон хүүхдийн асрамж, гэрлэгчид бие биеэ болон хүүхдээ тэжээн тэтгэхтэй холбогдсон асуудал

Цуцалсан/салсан/ гэдэг нь: Гэр бүлээ хуулийн дагуу цуцалснаас хойших хугацааг харгалзахгүйгээр дахин гэрлээгүй байгаа хүнийг ойлгоно.

ҮНДСЭН ХЭСЭГ

Монгол Улсын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр байнга оршин суугаа гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн гэр бүлийн харилцаанд Монгол Улсын иргэнтэй адил тэгш эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ. Мөн Шүүх нь Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу гэр бүлийн эрхийг хамгаална. Төрийн захиргааны болон нийгмийн халамжийн байгууллага нь гэр бүлийн тухай хуульд зааснаар гэр бүлийн эрхийг хамгаална.

Гэр бүлийн эрх зүй нь гэр бүлийн гишүүдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалж, нийтлэг хүсэл сонирхлыг илэрхийлэн зохицуулах зорилгоор төрөөс зөвшөөрсөн эсвэл тогтоосон төрийн албадлагаар хангагдсан заавал дагаж биелүүлбэл зохих эрх зүйн хэм хэмжээний нийлбэр цогц юм. Гэр бүлийн эрх зүйн харилцаа дуусгавар болох гэсэн энэхүү асуудалд гэрлэлтийн харилцаа дуусгавар болох асуудал хамаарна. Гэрлэлт дуусгавар болох асуудал нь зөвхөн гэрлэлтээ бүртгүүлсэн гэрлэгчдийн хувьд яригдана.

Гэрлэлт гэдэг нь хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн эрэгтэй, эмэгтэй хоёр, сайн дурын, чөлөөтэй, тэгш эрхийн үндсэн дээр гэр бүл болох зорилгоор хуульд заасны дагуу төрийн эрх бүхий байгууллагад бүртгүүлэхийг хэлнэ. Гэрлэлтийн зарчим нь[1]:

- Гэрлэлт нь тэгш эрх, сайн дурын харилцаан дээр үндэслэнэ.
- Иргэнийг гэрлэхэд нь үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, шашин шүтлэгээр ялгаварлан гадуурхахыг хориглоно.
- Гэр бүл нь нийгмийн үндсэн нэгж мөн.
- Гэр бүл, эх нялхас, хүүхдийн ашиг сонирхлыг төр хамгаална.

[1] 1999 оны “Гэр бүлийн тухай хууль”

• Хүүхдийг гэр бүлийн дотор эрүүл чийрэг өсгөн хүмүүжүүлэх, хөгжүүлэх, түүний эрх, ашиг сонирхлыг нь нэн тэргүүнд хамгаалахыг эрхэмлэнэ.

Гэрлэлт дуусгавар болох гэдэг нь гэрлэгчдийн хооронд үүссэн гэр бүлийн харилцааг гэрлэгчид болон бусад сонирхогч этгээдийн хүсэлтээр төрийн эрх бүхий байгууллагаас хуульд заасан үндэслэл журмын дагуу зогсоож байгаа ажиллагаа юм[1]. Өрнөдөд олон зуун жилийн турш гэрлэлт бараг цуцалдаггүй байжээ. Онцгой тохиолдолд, тухайлбал гэрлэлтийн хэвийн харилцаа байх боломжгүй үед салалтыг хүлээн зөвшөөрдөг байсан.

Гэрлэлтийг шүүхийн болон захиргааны журмаар цуцална. Харин эхнэр нь жирэмсэн буюу хүүхэд нь нэг нас хүрээгүй эсхүл хариуцагч хүндээр өвчилсөн тохиолдолд гэрлэлт цуцлахыг хориглодог. Энэ нь хүүхдийн эрх ашиг сонирхол мөн эхнэр, нөхрийн эрх ашиг сонирхлыг төрөөс хамгаалж буй явдал юм. Гэрлэгчид гэрлэлтээ цуцлуулахаар харилцан зөвшөөрсөн, тэдний асрамжид 18 хүртэлх насны төрсөн болон үрчилсэн хүүхэд байхгүй, эд хөрөнгийн маргаангүй тохиолдолд гэрлэлтээ цуцлуулахаар иргэний бүртгэл мэдээллийн байгууллагад гаргана. Гэр бүлийн хуульд гэрлэлтийг захиргааны журмаар цуцлах нэг үндэслэл нь тэдний асрамжид 18 хүртэлх насны хүүхэд байхгүй байх гэж зааж өгсөн байдаг.

Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр байнга оршин суугаа гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүний гэрлэлт цуцлах асуудлыг шийдвэрлэхэд Монгол Улсын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол гэр бүлийн тухай хуулийг баримтлана.[2]

Гэрлэлтийг шүүхийн журмаар цуцлах асуудлыг Гэр бүлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлд энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд зааснаас бусад тохиолдолд гэрлэгчдийн харилцан тохиролцсон буюу тэдний хэн нэгний, эсхүл иргэний эрх зүйн бүрэн чадамжгүй гэж тооцогдсон эхнэр, нөхрийн асран ран хамгаалагчийн нэхэмжлэлийн дагуу гэрлэлт цуцлах асуудлыг шүүх шийдвэрлэнэ. Гэрлэлт цуцлах тухай нэхэмжлэлийг хариуцагчийн оршин суугаа газрын шүүхэд гаргана. Хэрвээ нэхэмжлэгч нь хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас /тахир дутуу, бага насны хүүхэдтэй, хүнд өвчтэй хэн нэгнийг асарч байгаа гэх мэт/ хариуцагчийн оршин суугаа газар очиж

[1] А.Дугармаа "Монгол Улсын гэр бүлийн эрх зүй" УБ 2005 он 50 дахь тал
[2] 1999 оны “Гэр бүлийн тухай хууль”

чадаагүй тохиолдолд өөрийн оршин суугаа газрын харьяалах шүүхэд нэхэмжлэлээ гаргана.

• Гэрлэгчдийн болон хүүхдийн эрх ашиг сонирхлыг хамгаалах үүднээс 3 сар хүртэлх хугацаагаар хойшлуулж талуудад эвлэрэх боломж олгоно. Шүүхээс гаргасан эвлэрүүлэх хугацаанд талууд эвлэрвэл шүүхээс хэргийг хэрэгсэхгүй болгоно.

Хэрвээ гэрлэгчдийн хэн нэгний байнгын хүчирхийлэл, дарамтаас болж гэр бүлийн гишүүдийн амь нас, эрүүл мэнд болон хүүхдийн хүмүүжилд ноцтой хохирол учирч болзошгүй, эсхүл учирсан нь тогтоогдсон бол шүүх эвлэрүүлэх хугацаа авалгүйгээр гэрлэлтийг цуцалдаг. Гэрлэгчид гэрлэлт цуцлах үедээ хүүхдээ хэний асрамжинд үлдээх, хөдөлмөрийн чадваргүй эхнэр, нөхрөө тэжээн тэтгэх, хамтран өмчлөх дундын эд хөрөнгөө хуваах тухайгаа тохиролцож болно. Гэр бүлийн гишүүд нь хуваарьт болон дундын өмчтэй байх ба хуваарьт өмчтэй холбоотой асуудалд шүүх оролцохгүй. Хэрвээ гэрлэгчид гэрлэлтийн гэрээ байгуулж түүндээ гэрлэлт цуцлуулахад дундын эд хөрөнгөө болон хуваарьт өмчөө хэрхэн зохицуулах талаар тусгасан бол гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө. Талууд өөрсдөө дундын өмчөө хэрхэн хуваах талаар тохиролцож чадахгүй бол шүүхээс хөрөнгө хуваах асуудлыг шийдвэрлэнэ. Гэрлэлт цуцлахад гэр бүлийн дундын хөрөнгийг гэр бүлийн бүх гишүүдэд хуваарилна. Өөрөөр хэлбэл насанд хүрээгүй хүүхэд нь эцэг эхийнхээ адил нэгэн хэмжээний эд хөрөнгийг өмчлөх эрхтэй байна гэсэн үг юм. Гэрлэлт цуцалснаас гэр бүлийн гишүүнд оногдох дундын эд хөрөнгийн хэсгийг тодорхойлоход гэрлэгчдийн эрүүл мэндийн байдал, хүүхдийн эрх ашиг сонирхлын үүднээс, түүнчлэн дундын эд хөрөнгөө зүй бусаар ашигласан, нуусан, гэрлэлт цуцалсан нь түүний буруутай үйлдлээс шалтгаалсан нь тогтоогдсон нөхцөлд шүүх өөрөөр тогтоож болно.[1] ҮҮНД: гэрлэгчдийн эрүүл мэндийн байдал, хүүхдийн насны болон эрүүл мэндийн байдал, маргаантай байгаа эд хөрөнгийг бий болгоход гэрлэгчдээс оруулсан хөрөнгийн болон хөдөлмөрийн оролцоо, гэрлэлт цуцлахад хэний буруу байсан, гэрлэгчид хөрөнгөө зүй бусаар нуусан, ашигласан байдал.

[1] С. Боловсон “Гэр бүлийн эрх зүй” /лекцийн эмхэтгэл/, УБ, 2006 он, 59-р тал

Шүүх гэрлэлт цуцлах тухай шийдвэртээ хамтран өмчлөх дундын хөрөнгөөс хэн хэнд ямар хөрөнгө ногдохыг тодорхой зааж өгнө. Гэрлэгчид хамтран өмчлөх дундын эд хөрөнгөө гэрээний үндсэн дээр тохиролцсон байвал түүнийг нь гэрлэгчдийн аль нэгний хүсэлтийг харгалзан эд хөрөнгийн эрхтэй холбогдсон гэрээг биелүүлэх тухай захирамж гаргана. Шүүх гэрлэлт цуцлах хэргийг шийдвэрлэхдээ гэрлэлт цуцлах болсон шалтгааныг сайтар судлан тогтоож, гэрлэгчдийн болон хүүхдийн эрх ашиг сонирхлыг хамгаалах үүднээс аль болохоор гэрлэгчдийг эвлэрүүлэх бүх талын арга хэмжээг авна. Харин гэрлэгчид нь бие биеэ байнга хүчирхийлж дарамталдаг нь гэр бүлийн гишүүдийн амь нас, эрүүл мэнд, хүүхдийн хүмүүжилд ноцтой хохирол учруулдаг болох нь тогтоогдвол эвлэрүүлэх арга хэмжээ авалгүйгээр гэрлэлтийг шууд цуцалж болно. Гадаад улсад байнга оршин суугаа Монгол Улсын иргэд болон Монгол Улсын иргэн нь гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнээс гэрлэлтээ цуцлуулсан нь Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон энэ хуульд харшлахгүй бол гэрлэлт цуцлуулсныг хүчинтэйд тооцно.

Гэрлэгчид гэрлэлтээ цуцлуулах талаар болон эд хөрөнгийн асуудлаар маргаантай байгаа, 18 хүртэлх насны хүүхэдтэй тохиолдолд гэрлэлт цуцлах асуудлыг шүүхийн журмаар шийдвэрлэх үндэслэл бүрдэж байна.

- Гэрлэлтийг цуцлахыг гэрлэгчдийн хэн нэгэн зөвшөөрөхгүй байгаа
- Гэрлэлт цуцлахыг зөвшөөрсөн ч захиргааны байгууллагад хүсэлт гаргахаас татгалзаж буй тохиолдолд
- 18 хүртэлх насны хүүхэдтэй
- Дундын өмчлөлийн эд хөрөнгийн талаар маргаантай байгаа
- Гэрлэгчдийн хэн нэг нь иргэний эрх зүйн бүрэн чадамжгүй гэж тооцогдсон эхнэр, нөхрийн асран хамгаалагчийн нэхэмжлэлийн дагуу анхан шатны шүүх гэрлэлт цуцлах тухай нэхэмжлэлийг хүлээн, маргааныг авч хэлэлцэх бөгөөд дээрхи дурьдсан нөхцөлүүдийг аль нэг үндэслэл нь байхад л шүүхээс хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг үүсгэх боломжтой болно.

Гэрлэлт цуцлахтай холбоотой хэрэг маргааныг шийдвэрлүүлэхээр гэрлэгчид шүүхэд нэхэмжлэл гаргахдаа хуульд заасан шаардлагыг хангасан байх ёстой.

Гэрлэлт цуцлах тухай нэхэмжлэлд:

- Гэрлэгчдийн овог, эцгийн нэр, нэр

- Гэрлэлт хэзээ, хаана бүртгүүлсэн
- Гэрлэлт цуцлах болсон шалтгаан
- Насанд хүрээгүй хүүхэдтэй бол түүний нэр, төрсөн он, сар, өдөр
- Хүүхэд эрүүл саруул бойжиж буй тухай өрхийн эмчийн тодорхойлолт
- Насанд хүрээгүй хүүхдийг хүмүүжүүлэх түүнд асрамж тогтоох тухай хүсэлт
- Тэжээн тэтгэх болон эд хөрөнгийн талаарх хүсэлт. Энэ талаар хэлэлцэн тогтсон гэрээ байгаа эсэхийг зааж холбогдох нотлох баримтыг хавсаргана.

Үүнээс гадна дараах баримтуудыг нэхэмжлэлд хавсаргах боломжгүй бол хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад гаргах ёстой. Үүнд:

- Гэрлэлтийн болон хүүхдийн төрсний гэрчилгээ эсхүл үрчлэлтийн гэрчилгээний наториатаар гэрчлэгдсэн хуулбар.
- 18 хүртэлх насны хүүхэд сургуульд сурч байгаа бол сургуулийн тодорхойлолт Гэрлэгчид эд хөрөнгийн буюу тэжээн тэтгэх гэрээ байгуулсан бол гэрээний нэг хувь
- Эд хөрөнгийн маргаантай бол гэр бүлийн дундын өмчлөлийн эд хоронго болон хуваарьт хөрөнгийн жагсаалт зэрэг хэрэгт ач холбогдолтой нотлох баримт орно.

Гэрлэлтийг захиргааны журмаар цуцлахаас бусад тохиолдолд гэрлэгчдийн харилцан тохиролцсон буюу тэдний хэн нэгний, эсхүл иргэний эрх зүйн эрхийн бүрэн чадамжгүй гэж тооцогдсон эхнэр, нөхрийн асран хамгаалагчийн нэхэмжлэлийн дагуу гэрлэлт цуцлах асуудлыг шүүх шийдвэрлэнэ. Гэрлэлт цуцлах асуудлаар эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа явуулах боломжгүйгээс бусад тохиолдолд эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа явагдсаны дараа шүүх иргэний хэрэг үүсгэнэ.

Эвлэрүүлэн зуучлал[1] гэдэг нь талуудын хооронд үүссэн маргааныг шүүхийн бус аргаар шийдвэрлэхэд “Монгол Улсын эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуульд заасан үндэслэл журмын дагуу дэмжлэг үзүүлэх эвлүүрлэн зуучлагчийн ажиллагааг хэлнэ. Харин “эвлэрүүлэн зуучлагч" гэж тухайн маргаанд зуучлуулахаар талуудын сонгосон буюу зөвшөөрсөн, маргааны

[1] 2012 оны “Эвлрүүлэн зуучлалын тухай хууль”

талаар шийдвэр гаргахад нь дэмжлэг үзүүлэх үүрэг бүхий мэргэшсэн этгээдийг хэлнэ.

Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааг 3 сар хүртэл хугацаанд үргэлжлүүлэн, гэрлэгчид эвлэрэх боломжгүй бол шүүх гэрлэлтийг цуцлана.

Шүүх гэрлэгчдийг эвлэрүүлэхэд авах бүх талын арга хэмжээг эвлэрүүлэн зуучлагчаар дамжуулан хэрэгжүүлнэ. Гэрлэгчид эвлэрэх боломжгүй бол шүүхийн шийдвэрт заасан хугацаа дуусмагц шүүх гэрлэлтийг цуцална. Эвлэрүүлэн зуучлах хугацаа 30 хоног Шаардлагатай тохиолдолд 30 хоногоор 1 удаа сунгаж болно.Дараах тохиолдолд гэрлэлт цуцлахад эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааг шүүхээс шаардахгүй.

Гэрлэгчдийн хэн нэгний байнгын хүчирхийлэл, дарамтаас болж гэр бүлийн гишүүдийн амь нас, эрүүл мэнд болон хүүхдийн хүмүүжилд ноцтой хохирол учирч болзошгүй, эсхүл учирсан нь тогтоогдсон бол эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааг шүүхээс шаардахгүй.

Гэрлэгчид гэрлэлт цуцлуулах тухай нэхэмжлэлээ шүүхийн нутаг дэвсгэрийн нийтлэг харьяаллын дагуу гаргах ба нэхэмжлэгч бага насны хүүхэдтэй, тахир дутуу, бусад хүндэтгэн үзэх шалтгаантайн улмаас хариуцагчийн оршин суугаа газарт хандахад бэрхшээлтэй бол өөрийн оршин суугаа нутаг дэвсгэрийн шүүхэд гаргаж болно. Мөн нэхэмжлэгч, хариуцагч хаана нэхэмжлэлээ гаргахаа харилцан тохиролцож тогтоож болно.[1] Шүүхэд нэхэмжлэл гаргах:

Нэхэмжлэлд хавсаргах материал

1. Нэхэмжлэл 2 хувь

2. Улсын тэмдэгтийн хураамж тушаасан баримт /КИОСК машин /

3. Гэрлэлтийн баталгаа нотариатаар батлуулсан байна

4. Хүүхдийн төрсний гэргчилгээ /нотариат/

5. Нэхэмжлэл гаргаж буй хүний хорооны тодорхойлолт

6. Хүүхэд эсэн мэнд бойжиж буй өрхийн эмнэлгийн тодорхойлолт

7.Хүүхдийн сургуулийн тодорхойлолт

8. Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа дуусгавар болгосон тухай тэмдэглэл

[1] С.Боловсон “Гэр бүлийн эрх зүй” /лекцийн эмхэтгэл/, УБ, 2006 он, 58-р тал

Нэхэмжлэл гаргах шүүхийн харьяалал

1. Гэрлэлт цуцлуулах тухай нэхэмжлэлийг хариуцагчийн оршин суугаа газрын шүүхэд гаргана.

2. Нэхэмжлэгч бага насны хүүхэдтэй буюу тахир дутуу, хүндэтгэн үзэх бусад шалтгааны улмаас хариуцагчийн байгаа газар очиход бэрхшээлтэй байвал нэхэмжлэлийг өөрийн оршин суугаа газрын шүүхэд гаргаж болно. Гэрлэлт цуцлуулах тухай нэхэмжлэл нь ИХШХШТХ-н 62-р зүйлд заасан нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэрийн шаардлага хангасан байх ба гэрлэлтээ хэзээ хаана бүртгүүлсэн, гэрлэлт цуцлах болсон шалтгаан, төрсөн ба үрчлэн авсан хүүхдийн байдал, насанд хүрээгүй хүүхдээ хэний асрамжид үлдээх, тэжээн тэтгэх болон эд хөрөнгийн талаар ямар хүсэлт гаргаж байгаагаа нэхэмжлэлд тодорхойлон бичиж холбогдох нотлох баримтыг хавсаргасан байна. Шүүх энэ хэргийг хянан шийдвэрлэхдээ доорхи асуудлыг заавал шийдвэрлэнэ. ҮҮНД:

- Насанд хүрээгүй хүүхдийг хэний асрамжинд үлдээх
- Хүүхэд болон хөдөлмөрийн чадваргүй эхнэр нөхрийг хэрхэн тэжээн тэтгүүлэх асуудал
- Гэр бүлийн гишүүний эд хөрөнгийн асуудлыг хамтатган шийдвэрлэнэ.
- Гэрлэлт цуцлах хэргийг хянан шийдвэрлэх явцад шүүхээс
- Насанд хүрээгүй хүүхэд болон хөдөлмөрийн чадваргүй эцэг эхийг тэжээн тэтгүүлэх,
- Насанд хүрээгүй хүүхдийг эцэг эхийн хэн нэг дээр байлгах
- Гэрлэгчдийг тусдаа амьдрахыг даалгах
- Гэрлэгчдийн хэн нэгийг тэжээн тэтгүүлэх
- Өмчлөх эрхээ бусдад шилжүүлэх, эд хөрөнгөө захиран зарцуулах эрхийг түдгэлзүүлэх
- Шүүхийн зардлын зохих хувийг урьдчилан гаргуулах, маргалдагч талуудад эвлэрэх боломж олгох хугацаа тогтоож өгөх зэрэг арга хэмжээг авч ажиллана.

Шүүхээс насанд хүрээгүй хүүхдийг хэний асрамжид үлдээх вэ гэдгийг шийдвэрлэхдээ эцэг эхийн тохиролцоог харгалзан үзэх шаардлагатайгаас гадна тохиролцож чадаагүй бол /маргаж байгаа бол/ хүүхдийн нас, эцэг эхийн хайр халамж, амьдралын нөхцөл боломж, ёс суртахууны байдал зэргийг нь харгалзан шийдвэрлэхээс гадна 7 ба түнээс дээш настай хүүхдээс

саналыг нь авна. Хүүхдийн асрамжийн асуудлыг шийдвэрлээд түүнд олгох тэтгэлгийг тогтоож өгнө.

Тэжээн тэтгэх харилцаа нь эцэг эх үр хүүхдээ, үр хүүхэд нь эцэг эхээ, гэрлэгчид нь хөдөлмөрийн чадваргүй эхнэр нөхрөө тэжээн тэтгэхдээ тодорхой хугацаа заадаггүй тул харьцангуй үргэлжилсэн шинжтэй байна. Тэжээн тэтгэх харилцаанд оролцож буй субьектийн байдлаас нь шалтгаалан уг харилцааг эцэг эх нь хүүхдээ, хүүхэд нь эцэг эхээ, гэрлэгчид бие биенээ, төрөл садангийн хүмүүс бие биенээ тэжээн тэтгэх харилцаа гэж ангилан үзнэ. Тэжээн тэтгэх харилцааны ангилал нь хуульд заасан субьектүүдийн хооронд үүсч буй тэжээн тэтгэх үүрэгтэй холбогдон хийгдсэн нь зүйтэй юм. Хүүхэд төрснөөр эцэг эхэд хүүхдээ тэжээн тэтгэх үүрэг үүсдэг ба хүүхдэд тэжээн тэтгүүлэх эрх үүснэ. Хүүхдийн эцэг эхээрээ тэжээн тэтгүүлэх эрх нь насанд хүртэл нь үргэлжилнэ. Тэжээн тэтгэх эцэг эхийн үүрэгт "хүүхдийн амьдрах эрүүл орчин бүрдүүлэх нэн шаардлагатай хоол хүнс орон байр, хувцас, тоглоом, бусад шаардлагатай зүйлээр хангахыг ойлгохоор заасан байдаг.

Хүүхдийг тэжээн тэтгэх үүрэг нь хүүхдийг эрүүл орчинд өсч хүмүүжихэд хэрэгцээт наад захын зүйлсийг хангахад чиглэгддэг байна. Эцэг эхийн үр хүүхдээ тэжээн тэтгэх үүрэг нь гэр бүлийн эрх зүйн харилцаа дуусгавар болох үед ч хэвээр үргэлжилнэ.

Гэр бүлийн тухай хуульд зааснаар хүүхдийн тэтгэлэгийг

1.Гэрээгээр

2.Хуульд заасан хэмжээгээр тус тус тогтоож болно.

Гэрлэлт дуусгавар болох үндэслэл[1]

- Гэрлэгчдийн хэн нэг нь нас барсан
- Гэрлэгчдийн хэн нэгнийг нас барсан гэж зарласан шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон.
- Гэрлэлт цуцалснаар гэрлэлт дуусгавар болох
- Гэрлэлт цуцалсан тухай шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс
- Шүүхийн шийдвэрийг Улсын бүртгэлийн газарт хүргүүлнэ.

[1] Б.Даваажав, С.Оюунчимэг "Монгол улсын гэр бүлийн эрх зүй" УБ, 2014 он, 58-р тал

Гэрлэгчид нь гэрлэлт цуцалсны гэрчилгээг хүлээн авах хүртэл шинэ гэрлэлтийг бүртгүүлэх эрх хууль зүйн хувьд үүсэхгүй. Гэрлэлтээ шүүхийн журмаар цуцлуулсан иргэн шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш ажлын 3 өдрийн дотор иргэний улсын бүртгэлд бүртгүүлнэ:

Улсын бүртгэлд бүртгүүлэхдээ бүрдүүлэх материал:

1. Иргэний үнэмлэх

2. Гэрлэлт цуцалсан тухай шүүхийн шийдвэр

Улсын бүртгэгч, бүртгэлийн ажилтан баримт бичгийг хүлээн авснаас хойш ажлын 1 өдрийн дотор гэрлэлт дуусгавар болсны бүртгэлийг хөтөлнө.

Гэр бүл салалтын нийтлэг шалтгаанууд

- Соёлын ялгаа Харь орны хүнтэй гэрлэсэн, мөн хоёр өөр гэр бүлийн соёлын мөргөлдөөн
- Гэр бүлийн гишүүд хариуцлага бүрэн ухамсарлаагүй
- Гэрлэх хүнээ сайн таньж мэдээгүй
- Санхүүгийн хомсдол, цалин орлого, амьдралын баталгаа
- Шилжилт хөдөлгөөн
- Архидалт, муу зуршил
- Гэр бүлээс гадуурх харилцаа, хууралт
- Хэрүүл маргаан, үл ойлголцол
- Хүчирхийлэл, дарамт шахалт

Гэрлэлт цуцлахад анхаарах асуудал

1.Хүүхэд 7 ба түүнээс дээш настай бол түүний саналыг харгалзан үзнэ. Мөн тухайн хүүхэд амьдрахад орчин нөхцөл нь хэр тохиромжтой вэ? гэдгийг шүүх харгалзан үзнэ.

2. Хариуцагч талын амьдарч байгаа хаягийн дагуу шүүхэд нэхэмжлэл гаргана.

3.Тэжээн тэтгэх

4.Гэр бүлийн дундын эд хөрөнгийг бүх гишүүд тэнцүү хуваана.

Монгол Улсын 2020-2023 оны гэрлэлт, гэр бүл цуцлалтын судалгаа харьцуулалт

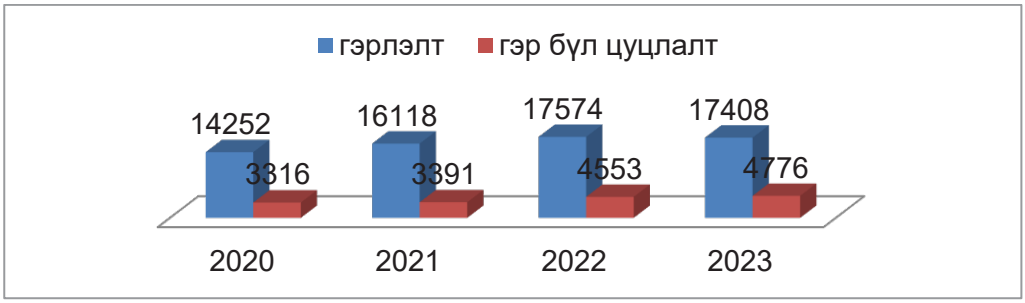

Дээрх судалгаанаас 2020 оноос 2023 оны гэр бүл гэрлэлт болон гэр бүл цуцлалтыг харж болно. Гэр бүл гэрлэлт 2020 оноос хойш харьцангуй ихэссэн бол цуцлалт нь мөн адил ихэссэн. Үүнээс дүгнэхэд гэрлэлт хэдий чинээ өссөн ч үр дагавар нь сөрөг үр дагавартай байна.

Монгол Улсын шүүхээр шийдвэрлэгдэж буй гэр бүлийн эрх зүйн маргааны статистик мэдээллийн харьцуулалт

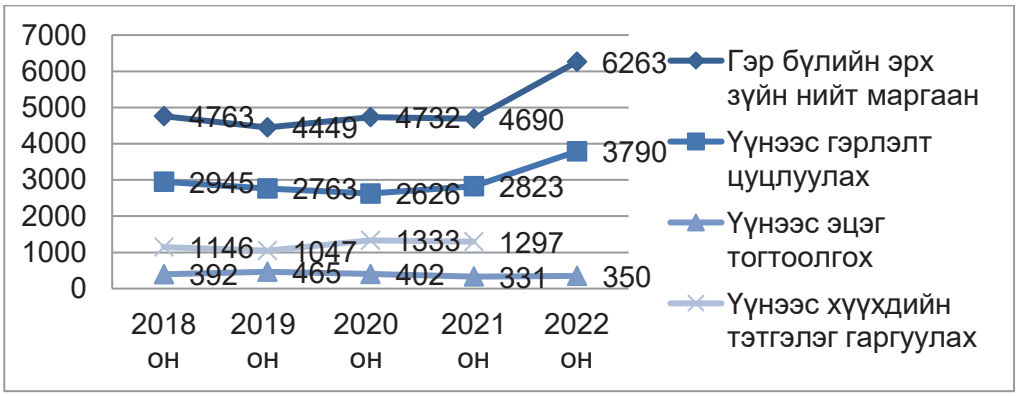

Энэ судалгаанаас зөвхөн гэр бүлийн маргаанаас болж ямар их сөрөг үр дагавар бий болохыг харж байна. Хор уршиг нь хүүхдүүд өнчрөх, сэтгэл санааны хямралд орох, айх ичих гэх мэт зүйлсийг мэдэрнэ. Зарим гэр бүл гэрлэлт шүүхийн журмаар цуцлах ажиллагааны талаар мэдлэггүйн улмаас хүүхдийн тэтгэлэг болон хүүхдээ тэжээн тэтгэх асуудлын талаар маргаантай. Хүүхдийн тэтгэлгээ гаргуулж чаддаггүй байна.

Гадаад орны гэр бүл цуцлалт[1]

[1] www.google.com

Гэрлэлт бол цуцлагдашгүй байнгын холбоо. Энэ хандлагыг баримтлагч улс орнууд гэрлэлт цуцлахыг хүлээн зөвшөөрдөггүй ба гэрлэлт цуцлахыг хориглодог. Гэрлэлтийн харилцаа дуусгавар болох цорын ганц нөхцөл бол эхнэр, нөхрийн аль нэг нь нас барсан, эсвэл шүүхээс нас барсан сураггүй алга болсонд тооцсон байхаар хууль тогтоомжидоо зааж өгсөн. Ирланд, Андорра, Испани, Аргентин, Колумб, Парагвай, Чили зэрэг улсууд энэ хэсгийн ангилалд хамаарна. Ялангуяа католик шашинтай улс орнууд гэрлэлт цуцлахын эсрэг байр суурийг баримталдаг. Өөрөөр хэлбэл гэрлэлтийг ариун нандин, шашны шинжтэй харилцаа гэж үздэг бөгөөд гэрлэлтийн харилцааг дуусгавар болгох нь хүний хүсэл зоригоос үл хамаарна гэж үздэг байна. Сүүлийн үед энэ үзэл хандлага уян хатан шинжтэй болж, зарим нэг тохиолдолд гэрлэгчдийг гэрлэлтээ цуцлуулахыг зөвшөөрдөг болсон. Гэвч энэ нь яг үнэндээ гэрлэлтийг цуцалж байгаа хэрэг биш, зөвхөн гэрлэгсдийг тодорхой хугацаагаар тусдаа амьдрахыг зөвшөөрсөн байдаг.

Гэрлэлтийн харилцааг дуусгавар болох асуудалд хандах харьцангуй аядуу хандлага Дани, Норвеги, Швед, Мексик, Япон, АНУ-н зарим муж гэх мэт улс орнууд хуулиндаа гэрлэлтийн харилцааг дуусгавар болгох асуудлыг харьцангуй нээлттэй авч үзэж, зохицуулсан байдаг. Жишээ нь: Францын Иргэний хуулийн хэм хэмжээтэй адил төстэй хэм хэмжээг хуулиндаа нилээд тусгасан Бельгийн Иргэний хуульд гэрлэлт цуцлах үндэслэлүүдийг тодорхой шалгууруудаар нарийвчлан гаргасан байдаг. Дээр нэрлэсэн улс орны заримд хэрвээ гэрлэгчдийн өөрсдөө харилцан тохиролцож гэрлэлтээ цуцлах үед нөхцөл байдлыг хөнгөрүүлэн авч үзэх журам үйлчилдэг. Тухайлбал, Японд гэрлэгчид харилцан зөвшөөрснөөр гэрлэлтийг цуцалж байгаа бол шүүхийн бус журмаар шийдвэрлэж болдог байна. Энэ үзэл хандлагын гол онцлог бол гэрлэгчдийн хэн нэгний бус, гэрлэгчдийн хоёулангийнх нь хүсэл зориг, зөвшөөрлийн үндсэн дээр асуудлыг шийдвэрлэж байдагт оршино. Энд дийлэнх улс орнууд хамрагддаг ба гэрлэлтийг тодорхой үндэслэлээр цуцлахдаа эхнэр, нөхөр хоёрын харилцан зөвшөөрлийг заавал шаардахгүй. Гэхдээ зөвхөн гэрлэгчдийн аль нэг нь гэрлэлтээ цуцлуулахыг хүссэн байх ба түүний зэрэгцээ хуульд заасан тодорхой үндэслэлүүд байхыг шаарддаг.

Жишээ нь: Гэрлэгчдийн хэн нэг нь нөгөөдөө үнэнч байж чадаагүй, эсхүл ямар нэгэн ноцтой, шийтгэл хүлээх үйлдэл хийсэн, гэрлэгчдийн хэн нэг нь нөгөөгөө орхиж явсан бол, гэрлэгчдийн хэн нэг нь хамтын амьдралаа

үгүй хийх байдал үүсгэсэн, тухайлбал гэрлэлтийн улмаас үүссэн үүргээ ноцтой зөрчсөн, илт шударга бус, хүнлэг бус хандсан, садарлаж завхайрсаны улмаас хамтран амьдрах боломжгүй болсон бол гэрлэлт цуцлах тухай нэхэмжлэл гаргаж болно. Үүргээ ноцтой зөрчсөн гэдэгт харгис хэрцгий, хүнлэг бус харьцахыг ойлгоно.

Эхнэр, нөхөр нь 3 жилээс дээш сэтгэцийн өвчтэй байсан бол гэр бүлийн эрх зүйн харилцаанд оролцогч субьектуудын хүсэл зоригоос хамаарч эсвэл хамаарахгүйгээр гэр бүлийн эрх зүйн харилцааны үйлчлэл зогсоно.

Дээр дурьдсан улс орнуудын хууль тогтоомжуудын зохицуулалтаас үзвэл гэрлэлтийн эрх зүйн харилцаа дуусгавар болох 2 үндэслэл байх буюу гэрлэгчдийн хүсэл зоригоос хамаарахгүйгээр гэр бүлийн эрх зүйн харилцаа дуусгавар болох гэрлэгчдийн хүсэл зоригоос хамаарч дуусгавар болох зохицуулалт гарч ирдэг байна.

1.Гэрлэгчдийн хүсэл зоригоос хамаарахгүйгээр дуусгавар бол болох үндэслэлд:

а) Гэрлэгч нас барсан бол эсвэл шүүхээс нас барсанд тооцсон бол

Гэрлэгч нас барсан гэдгийг тухайн этгээдийн нас барсны гэрчилгээгээр тодорхойлно. Гэрлэгчийг нас барсан гэж зарласан шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн гэрлэлтийг дуусгавар болно.

б) Гэрлэлтийг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцсон бол

Гэрлэлтийг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцсоноор гэрлэлтийн харилцаа байгаагүйтэй адилтган авч үзэх асуудал гарч ирнэ. Өөрөөр хэлбэл гэр бүлийн харилцаа дуусгавар болох тухай ойлголт нь хууль ёсны гэрлэлт буюу анхнаасаа гэр бүлийн хууль тогтоомжид заасны дагуу гэрлэх нөхцөл журмын дагуу бүртгүүлсэн албан ёсны гэрлэлтийн харилцаа зогсохыг ойлгоно. Харин гэрлэлтийг хүчин төгөлдөр бусад тооцсоноор гэрлэлтийн харилцаа дуусгавар болох тухай ойлголт нь анхнаасаа хууль бусаар үүссэн гэр бүлийн харилцааг таслан зогсоож байгаа ойлголт юм.

2.Гэрлэгчдийн хүсэл зоригоос хамаарч гэрлэлтийн харилцаа дуусгавар болгох үндэслэлд:

гэрлэлт цуцлах тухай ойлголт багтаж байдаг..

Монгол улс гадаад улсын гэрлэлт цуцлах ажиллагаанд судалгаа хийхэд гадаадын зарим улс орон гэр бүл цуцлалтыг хүлээн зөвшөөрдөггүй. Харин Солонгос, Хятад улсын гэрлэлт цуцлалтын ажиллагааг судлахад монгол улсын гэрлэлт цуцлах ажиллагаатай төстэй байна.

ДҮГНЭЛТ

Монгол Улсын хэмжээнд тухайн тоо баримтаар жилд 20000 орчим хосууд гэрлэлтээ батлуулдаг. Цуцлалтын хувьд жилд 3800-4000 орчим гэр бүл гэрлэлтээ цуцлуулдаг. Мөн гэрлэлт болон гэр бүл цуцлалт өмнөх оныхоос өссөн үзүүлэлттэй байна. Шүүх гэрлэлт цуцлалтын дараагаар тэжээн тэтгэх тэтгэмж төлөх хариуцлагыг ногдуулсан ч, тэтгэмж төлөх үүргийн биелэлтэнд тавих хяналт сул, биелүүлэхгүй нөхцөлд оногдуулах хариуцлага сул байгаа нь цуцлалтын дараагаар хуулиар оногдуулсан үүргээ биелүүлэхгүйн улмаас эцэстээ өрх толгойлсон, эх/эцгийн нөхцөл байдлыг доройтуулж хүүхэд хохирч үлдэх эрсдлийг бий болгож, цаашлаад цуцлалтыг далд хэлбэрээр хэмжих арга хэмжээ болж хувираад байна. Энэ тохиолдолд эх, эцэг хүүхдийн эрхийг хамгаалахад чиглэсэн туслан дэмжих үйлчилгээ байхгүйтэй холбоотой юм. Гэрлэлтийг захиргааны журмаар болон шүүхийн журмаар цуцалдаг. Захиргааны журмаар цуцлахаас бусад тохиолдолд гэрэлтийг шүүхийн журмаар цуцлана. Гэрлэгчид 18 хүртэлх насны хүүхэдтэй эсвэл эд хөрөнгийн талаар маргалдаж байгаа бол тэдний харилцан тохиролцсон эсхүл хэн нэгний түүнчлэн иргэний эрх зүйн бүрэн чадамжгүй гэж тогтоогдсон эхнэр, нөхрийн асран хамгаалагч гэрлэлт цуцлуулах нэхэмжлэл гаргана. Шүүх гаргасан нэхэмжлэлийн дагуу гэрлэлт цуцлах асуудлыг гэр бүлийн тухай хууль болон иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан журмын дагуу гэрлэлт цуцлах асуудлыг шийдвэрлэнэ. Шүүх гэрлэгчдийг эвлэрүүлэх арга хэмжээг зөвхөн нэг удаа хэрэглэнэ. Гэрлэлгчдийн хэн нэг нь байнгын хүчирхийлэл, дарамтаас болж гэр бүлийн гишүүдийн амь нас, эрүүл мэнд болон хүүхдийн хүмүүжилд ноцтой хохирол учирч болзошгүй эсхүл учруулсан нь тогтоогдсон бол шүүх эвлрүүлэх арга хэмжээ авахгүйгээр гэрлэлтийг цуцлана. Гэрлэгчид эвлэрэх боломжгүй бол шүүхийн шийдвэрт заасан хугацаа дуусмагц шүүх гэрлэлтийг цуцлана. Шүүх гэрлэлт цуцалсан тухай шийдвэрийн хувийг хүчин төгөлдөр болсноос хойш ажлын гурван өдрийн дотор гэрлэлтийг иргэний гэр бүлийн бүртгэлийн байгууллагад бүртгүүлнэ.

САНАЛ

1. Гэр бүл салалтыг бууруулахад төр бодлогын түвшинд анхаарах шаардлагатай. Тиймээс шинжлэх ухааны мэдлэгт суурилсан боловсролыг иргэдэд олгох хэрэгтэй. Өнөөдөр залуучууд, өсвөр үеийнхэнд гэр бүлийн талаарх мэдлэгийг олгосноор ирээдүйн гэр бүл салалтыг бууруулна.
2. Эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд
3. Гэр бүлийн тухай хууль шинэчлэ ёстой. Гэр бүлийн гишүүн бүрийн хариуцлагыг нэмэгдүүлж хүүхдийн эрх, гэр бүлд эзлэх байр суурь, хүүхдийн тэтгэмж, эд хөрөнгө хуваах зэргийг нарийн зааж тусгах ёстой.
4. Гэр бүлийн төлөвлөлт сэтгэл зүйн боловсролыг нас насны иргэдэд шатлалтай системээр хүргэх хэрэгтэй.

ЭХ СУРВАЛЖИЙН ЖАГСААЛТ

1. Гэр бүлийн тухай хууль, УБ, 1999 он
2. Монгол улсын иргэний хууль, УБ, 2002 он
3. Хүүхдийн эрхийн тухай хууль, УБ, 2021
4. Эвлрүүлэн зуучлалын тухай хууль, УБ, 2014 он
5. С.Боловсон “Гэр бүлийн эрх зүй” /лекцийн эмхэтгэл/, УБ, 2006 он, 58-р тал
6. А.Дугармаа "Монгол Улсын гэр бүлийн эрх зүй" УБ, 2005 он
7. Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн
8. www.legalinfo.mn
9. https://m.blog.naver.com

СУДАЛГАА СТАТИСТИК ҮЗҮҮЛЭЛТ

1. Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын статистикийн мэдээ
2. Үндэсний статистикийн хороо

---o0o---